

خانواده چه ویژگی هایی دارد؟

از نشانه های خداست آن که آفرید برای شما همسرانی از جنس خودتان تا بدیشان آرام گیرید و میان شما دوستی و مهربانی نهاد. هر آینه در این کار برای مردمی که بیندیشند نشانه ها و عبرت‌هاست* «قرآن کریم»

انسان به حکم فطرت، دارای گزینه جنسی است و بر این اساس ضروری است تا برای رفع نیازهای جنسی به صورت مشروع، به ازدواج تن دهد، همچنین از آن جا که به عقیده دانشمندان و فلاسفه، انسان موجودی مدنی الطبع و بالفطره اجتماعی است می تواند با ازدواج، در سایه وجود عواطف خانوادگی از تنهایی نجات یافته موجبات امنیت و آرامش خود را فراهم نماید.

یکی از اشکال تجمع انسان «خانواده» است. خانواده گروهی است در حیات اجتماع، که در آن مناسبات جسمی، روانی، اقتصادی، اخلاقی، فرهنگی و ... با هم گره خورده و مجموعه یک پارچه‌ای را تشکیل داده‌اند. از خانواده تعاریف زیادی به عمل آمده است از نظر لوی استروس خانواده یک واحد اجتماعی است که اساس آن بر ازدواج نهاده شده است.

خانواده ایرانی در گذر تاریخ همواره مسیر تحول را طی نموده که این تحول گاه به سوی رشد و کمال و زمانی به سمت انحطاط و سراسیمگی پیش رفته است. اگر چه خانواده ایرانی بیشتر حرکتی رو به رشد و تعالی داشته اما در دهه های اخیر شاهد حضور برخی ضد ارزش‌ها در برخی از خانواده های امروزی می باشیم که متأثر از فرهنگ وارداتی غرب بوده و خانواده را با مشکلات متعددی رو به رو نموده است.

گروه آموزشی عصر

• خانواده در فرهنگ ایرانی

ازدواج و تشکیل خانواده در ایران باستان مهم ترین وظیفه هر ایرانی بوده و چون ایرانیان دارای خوی پاک و بی آلاچی بودند برای پیکار با تجرد به زناشویی اهمیت می دادند و فرزندان خود را به آن تشویق می کردند تا آن جا که ازدواج را واجب دینی خود می شمردند.

با ورود اسلام به ایران، اسلام که در همه امور زندگی بشر مبانی و اصولی دارد در مورد خانواده و ازدواج نیز قوانینی وضع نمود. از جمله این قوانین می توان به لزوم مسلمان بودن زوجین، وجوب نفقه زن بر شوهر، لزوم تمکین و اطاعت زن از شوهر، به رسمیت شناختن استقلال اقتصادی زن از راه به رسمیت شناختن ارث و مالکیت او و ... اشاره نمود. رعایت این اصول سبب شد زندگی ایرانیان مسلمان بر اساس دستورهای اسلامی شکل بگیرد و به تدریج در وضع خانوادگی ایرانیان دگرگونی‌های شگرفی صورت گرفت. به طوری که پس از آن برتری خانواده‌ها به انطباق آن‌ها با استانداردهای اسلامی و برخورداری از ویژگیهای ارزشی و فضیلت‌ها سنجیده می شد.

از زمان قاجار به بعد به سبب ورود مدرنیته به ایران و تاثیرپذیری از فرهنگ و اندیشه غربی، بعضی از ارزش‌های خانواده، رنگ باخت و در پی آن برخی ضد ارزش‌ها که سنخیتی با جایگاه مقدس این نهاد در اسلام ندارد وارد خانواده شد. پیامدهای منفی تاثیر اندیشه غربی بر خانواده ایرانی کدامند؟

هر چند خانواده ایرانی در گذشته به ارزش‌هایی همچون مقدس شمردن ازدواج، حفظ جایگاه و رعایت نظر بزرگ‌ترها در انتخاب همسر، ازدواج در سنین پایین، منفور بودن طلاق و ... پایبندتر از امروز بوده است، اما همچنان خانواده در جامعه ما بر خلاف غرب از جایگاه بسیار بالایی برخوردار است و به عنوان هسته اصلی جامعه دارای کارکردهای گوناگونی می‌باشد.

خانواده هسته ای

خانواده با ملحقات

بخوانیم و بدانیم

مطالعه در تاریخ تحول خانواده نشان می‌دهد که از نظر ساخت و ترکیب اجتماعی، خانواده انواع متفاوتی به خود دیده است و در حال حاضر نیز اشکال آن در جوامع مختلف، متعدد و متفاوت است. نکته مهم در این مورد آن است که هر یک از اشکال خانواده در مرحله ای از تحول اجتماعی و تاریخی جوامع بشری، عمومیت و رواج بیشتری داشته اند و همچنین ممکن است در بعضی از مقاطع زمانی و شرایط اجتماعی انواع متفاوتی از خانواده در عین حال در یک جامعه دیده شوند.

برخی از انواع و اشکال خانواده ها از نظر ساخت عبارتند از:

هسته ای، گسترده، خانواده با ملحقات، خانواده ناقص و ... را نام برد.

خانواده هسته ای: خانواده ای است مرکب از زن، شوهر و فرزندان مجرد آن‌ها.

خانواده گسترده: این نوع خانواده مبنی است بر رابطه خونی تعداد گسترده ای از افراد از جمله والدین، فرزندان، پدر بزرگ و مادر بزرگ، عمه‌ها، دایی‌ها، خاله‌ها، عموزاده‌ها، خاله‌زاده‌ها، عمه‌زاده‌ها و دایی‌زاده‌ها.

خانواده با ملحقات: نوعی خانواده است که در آن زن و شوهر و فرزندان ازدواج نکرده آن‌ها با یک یا چند نفر از خویشاوندان زن یا شوهر در یک جا زندگی می‌کنند.

خانواده ناقص: خانواده ای است که بنا به دلایلی یکی از عناصر و ارکان اصلی خانواده (زن، مرد و کودک) را نداشته باشد.

فعالیت

ویژگی‌های خانواده مطلوب اسلامی- ایرانی را می‌توان در سه محور اصالت خانوادگی، ویژگی‌های نفسانی و ویژگی‌های رفتاری آنها خلاصه نمود. برای هر یک از این محورها مواردی را ذکر نموده در مورد آن‌ها توضیح دهید.

خانواده چه کارکردهایی دارد؟

کارکرد خانواده عبارت است از وظیفه‌ای که هر جامعه مشخص، در شرایط زمانی، مکانی، اجتماعی و اقتصادی ویژه، انجام آن را به عهده خانواده گذاشته است.

خانواده به عنوان یک نهاد اجتماعی معمولا کارکردهای گوناگونی را به عهده دارد. ماهیت این کارکردها و سطح اجرای آنها بی‌گمان از فرهنگی به فرهنگ دیگر متفاوت است.

خانواده از مهم‌ترین نهادهای اجتماعی است. پراهمیت‌ترین کارکرد این نهاد، پرورش فرزندان و انتقال فرهنگ و ارزش‌ها به نسل بعدی می‌باشد. همچنین خانواده، منبع هرگونه خیر و برکت و نعمت و سعادت جامعه است. طفل در خانه آداب صحیح زندگی اجتماعی، درس فداکاری، محبت، علاقمندی به خلق خدا، تعاون را می‌آموزد و آن را در محیط خود پیاده می‌کند. در بین افراد تشکیل‌دهنده خانواده، نقش زنان، هم به لحاظ موقعیت فیزیولوژی هم به لحاظ موقعیت فرهنگی و اجتماعی، چه در جایگاه همسری و چه در جایگاه مادری، از اهمیت خاصی برخوردار است. با وجود این، در غرب، همزمان با مدرنیته و پس از آن با نام دفاع از حقوق زن، کارکردهای خانواده و موقعیت و جایگاه همسری و مادری دستخوش تغییرات وسیعی شده است.

• تنظیم رفتار جنسی

در هر جامعه‌ای تلاش می‌شود که مسایل و احتیاجات جنسی به صورتی تحت نظارت قرار گیرند، هر چند شیوه‌های متفاوتی را می‌توان در بین جوامع مختلف برای چنین کنترلی می‌توان مشاهده کرد اما در هر حال در تمامی جوامع نقش اساسی و عمیق تشکیل خانواده در تامین نیازهای جنسی به شیوه‌ای سالم مورد تایید است.

• تولید مثل

فرزندآوری و بزرگ کردن آنان در واقع مهم‌ترین و اصلی‌ترین وظیفه خانواده در تمام جوامع، به ویژه جوامع سنتی بوده است. زن و شوهری که ازدواج می‌کنند، دیر یا زود منتظر تولد فرزند خواهند بود. هر چند ممکن است بین افراد مختلف، فرهنگ‌ها و جوامع مختلف از لحاظ زمان بچه‌دار شدن و تعداد فرزندان و فاصله سنی آنها تفاوت‌هایی وجود داشته باشد. اما تولد فرزند به طور مشترک در تمامی فرهنگ‌ها، جوامع، طبقات مختلف اقتصادی و اجتماعی مورد توجه بوده است.

• اجتماعی کردن کودکان

خانواده اولین و مهم‌ترین محیطی است که کودک در آن پرورش می‌یابد و به همین دلیل خانواده نقش عمده‌ای در شکل‌گیری رویکردها، عقاید و باورهای کودکان به عهده دارد و بر نوع روابطی که او با عوامل و نهادهای دیگر اجتماعی برقرار می‌کند، تاثیر می‌گذارد.

• مراقبت و محافظت از اعضا :

از آن جا که کودکان نمی‌توانند از خودشان نگهداری کنند، خانواده مسئول اصلی مراقبت جسمانی و اقتصادی از آنها است. از این گذشته خانواده معمولا مسئولیت نگهداری و تامین اقتصادی اعضای ناتوان و سالمند خود را نیز به عهده دارد.

• دادن هویت اجتماعی

خانواده مهم‌ترین عامل ایجاد هویت اجتماعی برای کودکان و اعضای خانواده است. کودک هر جا برود مهر و نشان خانواده بر پیشانی او قرار دارد.

• حمایت عاطفی:

یکی از نیازهای اساسی اعضای خانواده، نیازهای عاطفی و هیجانی آنهاست که عبارتند از: دوست داشتن، مورد محبت قرار گرفتن، عشق ورزیدن به دیگران، مورد حمایت قرار گرفتن و خانواده کانون مهر و محبت میان زن و شوهر و فرزندان شمرده می شود. و محیطی است که می تواند نیازهای هیجانی و عاطفی اعضای خود را رفع نماید.

کارکرد تولید نسل و مراقبت و نگهداری

حمایت عاطفی و اقتصادی

بخوانیم و بدانیم

بدون تردید خانواده اولین، مهم ترین و اصیل ترین کانون در جامعه است که فرزند در این مهد محبت چشم می گشاید و بر اساس نگرش و دیدگاه های پدر و مادر تربیت می گردد. بر اساس آموزه های اسلامی، مرد وظیفه تأمین مخارج زن و فرزندان خود را بر عهده دارد و زن به عنوان محور کانون خانواده با همکاری همسر به امر مهم تربیت فرزندان صالح و سالم خواهند پرداخت تا به همراه آرامش و آسایش رشد کرده و به تحصیل و تهذیب بپردازند.

فرزندان نیز در مقابل پدر و مادر وظیفه مطیع بودن و احترام و تکریم دارند. زیرا حسب آموزه های دینی نیکی به پدر و مادر برترین وسیله قرب به خدا و شریف ترین سعادت هاست. اسلام در مورد احترام به والدین آنقدر تاکید کرده است که در کمتر مساله ای دیده می شود. در چهار سوره قرآن مجید (سوره بقره آیه ۸۳، سوره نساء آیه ۳۶، سوره انعام آیه ۱۵۱، سوره اسراء آیه ۲۳) نیکی به والدین بلافاصله بعد از مساله توحید قرار گرفته است. اهمیت این موضوع تا آن پایه است که هم قرآن و هم روایات صریحا توصیه می کنند که حتی اگر پدر و مادر کافر باشند، رعایت احترام شان لازم است. بنابراین فرزندان وظیفه دارند از والدین خود در حد متعارف اطاعت کنند و احترام آنان را نگاه دارند.

www.my-dars.ir

فعالیت

- در مورد تفاوت خانواده و خانوار توضیح دهید.
- در رابطه با تاثیر فضای مجازی بر خانواده تحقیق کنید.

تهیه کننده: گروه آموزشی استان فارس _ مریم یابنده جهرمی